

[Vliv pandemie na výkony veřejných knihoven v letech 2020 a 2021 ve vztahu k roku 2019 \[1\]](#)

Autor:

- [RICHTER, Vít](#) [2]

Číslo:

- [2022, ročník 31, číslo 1](#) [3]

Rubrika:

- [Trendy v knihovnách](#) [4]

Klíčová slova:

- [doba koronavirová](#) [5], [statistiky](#) [6]

Stejně jako život celé společnosti zasáhla v letech 2020 až 2021 pandemie covidu-19 i činnost knihoven. V roce 2020 byly knihovny z důvodu vládních opatření 106 dní zcela uzavřeny pro veřejnost. Od října roku 2020 až do 12. dubna 2021 trval nouzový stav, který v podstatné míře omezoval dostupnost knihoven a zúžil jejich provoz pouze na vyzvedávání objednaných výpůjček přes výdejní okénko. Poté se vnitřní prostory knihoven začaly pomalu otevírat veřejnosti. Uzavření knihoven a omezení většiny služeb se projevilo ve výrazných poklesech, ale i růstu některých statistických údajů. V následujícím textu porovnáváme výkony knihoven v roce 2021 oproti roku 2019 (100 %).

Nejvíce byly zasaženy služby, které jsou spojeny s fyzickou přítomností návštěvníků v objektu knihovny. Počet registrovaných uživatelů v roce 2021 klesl o 19 %, výraznější snížení zaznamenáváme u dětí, a to o 28 %. Největší pokles pozorujeme u počtu fyzických návštěvníků, a to o 44 %. Půjčování knih mimo budovu knihovny bylo alespoň částečně kompenzováno provozem výdejních okének a různými formami bezkontaktního půjčování a vracení (návratové a výdejové boxy, donáška knih apod.). Úbytek počtu výpůjček dosáhl v roce 2021 32 % oproti roku 2019. Všechny tyto parametry měly v letech 2020 i 2021 sestupný trend.

Podstatně omezeny zůstaly všechny vzdělávací, kulturní a komunitní akce. Zde zaznamenáváme snížení počtu pořádaných akcí o 55 %. V roce 2021 již ale došlo k meziročnímu růstu počtu akcí o 18 %. Menšímu počtu akcí odpovídá i nižší počet návštěvníků těchto aktivit, konkrétně o 46 %. I v tomto případě ale zaznamenáváme meziroční růst v roce 2021 oproti roku 2020 o 25 %.

Výpadek služeb knihoven, které jsou spojeny s objektem knihovny nebo fyzickou přítomností uživatelů v knihovně, se pracovníci knihoven snažili kompenzovat různými aktivitami v digitálním prostředí. Zejména knihovny ve větších městech nabízely široké spektrum digitálního vzdělávání formou videokonferencí, webinářů, videosoutěží. To se odrazilo v počtu vydaných audiovizuálních děl; zde zaznamenáváme růst o plných 540 % oproti roku 2019. Počet vzdělávacích akcí pro knihovníky zůstal na stejné úrovni jako v roce 2019, ale většina akcí byla převedena od online prostředí. Poradenské služby pro knihovny v rámci regionálních funkcí stouply o 12 %. Knihovny se také zapojily do různých dobrovolnických aktivit, např. do šití roušek a roznáškových služeb, a v roce 2022 se řada knihoven zapojila do aktivit na podporu ukrajinských uprchlíků.

Výrazně odlišné trendy můžeme zaznamenat v oblasti poskytování digitálních služeb. Zcela

mimořádný byl zájem o různé druhy online služeb v digitálním prostředí. Výrazný růst registrujeme u počtu zobrazených a stažených digitálních dokumentů. Celkový objem využití digitálních dokumentů zde stoupl oproti roku 2019 o 96 %. Výrazně se také zvýšil zájem o půjčování elektronických knih, a to dokonce o 166 % oproti roku 2019. Vzestupný trend můžeme zaznamenat i u počtu online návštěvníků, a to o 12 % oproti roku 2019.

Ve sledovaném období klesl počet knihoven o 1 %, naopak počet pracovních míst se zvýšil o 1 %, Celkové příjmy veřejných knihoven oproti roku 2019 vzrostly o 14 % a o 13 % vzrostla částka vydávaná na pořízení licencí na elektronické informační zdroje. Celkový objem přírůstků zůstal téměř beze změny (pokles o 1 %), ale výrazný pokles - o 67 % - zaznamenáváme u počtu titulů docházejících periodik.

Podrobnější údaje jsou k dispozici v tab. 1.

Tab. 1: Statistické údaje za léta 2019–2021 včetně procentuálního vyjádření rozdílu mezi roky 2019 a 2021

	Rok 2019	Rok 2020
Knihovní jednotky celkem k 31. 12.	63 838 545	63 550 996
Počet exemplářů titulů docházejících periodik	553 053	172 390
Registrovaní uživatelé	1 376 033	1 193 080
z toho registrovaní uživatelé do 15 let	387 800	318 451
Návštěvníci celkem (fyzické a virtuální návštěvy)	57 947 094	51 057 384
Návštěvníci knihovny (fyzické návštěvy)	22 101 832	13 090 701
<i>v tom návštěvníci půjčoven a studoven</i>	16 497 072	11 080 464
<i>návštěvníci využívající internet v knihovně</i>	1 661 294	658 825
<i>návštěvníci kulturních akcí</i>	2 316 786	798 297
<i>návštěvníci vzdělávacích akcí</i>	1 132 024	381 676

<i>návštěvníci ostatních akcí, kde knihovna není hlavním pořadatelem</i>	494 656	171 439
Celkem návštěvníci akcí	3 943 466	1 351 412
Návštěvníci online služeb (virtuální návštěvy)	35 845 262	37 966 683
Výpůjčky celkem	51 201 168	38 920 596
výpůjčky periodik	5 968 140	3 976 049
prezenční výpůjčky evidované	2 871 675	1 424 459
Vnitrostátní MVS - obdržené požadavky	159 660	124 798
Vnitrostátní MVS - požadavky zaslané jiným knihovnám	111 464	72 447
Poradenská a konzultační činnost pro knihovníky a v rámci regionálních funkcí	45 586	43 751
Vzdělávání knihovníků (pro knihovníky a v rámci RF)	3 309	1 943
Kulturní akce pro veřejnost (besedy, výstavy aj.)	66 670	24 310
Vzdělávací akce pro veřejnost (semináře, kurzy aj.)	56 448	20 863
z toho v oblasti ICT (informačních a komunikačních technologií)	2 795	1 094
Celkem počet akcí	140 015	54 675

Ostatní akce, kde knihovna není hlavním pořadatelem	13 588	7 559
Počet titulů vydaných audiovizuálních děl	10	23
Počet návštěv webové stránky knihovny	26 974 642	32 589 712
Počet zobrazených (stažených) digitálních dokumentů	20 271 395	38 151 981
Počet e-vypůjček e-dokumentů	75 552	140 487
Online informační služby (počet zodpovězených dotazů)	426 473	578 713
Počet zaměstnanců (přepočtený stav)	5 358	5 324
Tržby za vlastní výkony (výrobky, služby) a za zboží	184 921 994	136 236 078
z toho výnosy (příjmy) z hlavní činnosti	163 387 289	122 621 736
Příjmy (výnosy) celkem	3 692 903 652	4 159 306 707
Náklady na pořízení knihovního fondu celkem	340 241 144	346 971 019
z toho nákup a předplatné periodik	32 762 988	39 055 248
nákup a pořízení licencí na elektronické zdroje	19 494 962	23 417 671
Výdaje (náklady)	4 071 072 624	4 206 372 771

Počet knihoven celkem	5 307	5 295
Počet poboček	886	883

Pandemie v letech 2020 a 2021 výrazně prohloubila negativní trendy poklesu tradičních knihovnických služeb, především půjčování tradičních dokumentů ve fyzické podobě. Na druhé straně podstatným způsobem zvýraznila význam digitálních služeb a také rozvoj bezkontaktních a donáškových služeb. Tyto služby snižují počet fyzických návštěvníků knihoven, ale současně zvyšují dostupnost služeb nezávisle na otevírací době knihovny. V posledních letech jsme mohli zaznamenat výrazný nárůst nabídky vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit, který dokumentuje postupnou transformaci a rozšiřování funkcí veřejných knihoven. V uvedeném segmentu nabídky také docházelo k růstu počtu návštěvníků. Tento pozitivní trend byl pandemií rovněž negativně zasažen. V příštích letech se ukáže, zde se knihovnám podaří postupný návrat k normálu.

URL zdroje: <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2022-rocnik-31-cislo-1/vliv-pandemie-na-vykony-verejnych-knihoven-v>

Odkazy

- [1] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2022-rocnik-31-cislo-1/vliv-pandemie-na-vykony-verejnych-knihoven-v>
- [2] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/richter-vit>
- [3] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2022-rocnik-31-cislo-1>
- [4] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/rubriky/trendy-v-knihovnach>
- [5] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/doba-koronavirova>
- [6] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/statistiky>